

BIBLIOTEKS – BRUG I DAG OG I MORGEN

*PERSPEKTIVER PÅ DET
INKLUDERENDE BIBLIOTEK
OG KULTURHUS*

INDHOLD

FORORD: INSPIRATION TIL BIBLIOTEKSRUM I FORANDRING

BORGERNES ØNSKER OG FORVENTNINGER TIL BIBLIOTEKET STILLER KRAV TIL RUMMENE

RUMMET SOM STRATEGISK REDSKAB

UNIVERSELT DESIGN V. RUMSANS

DESIGN TIL MENTAL TRIVSEL V. LAIKA RUMDESIGN

BIBLIOTEKET SOM KULTURHUB V. LOKALE OG ANLÆGSFONDEN

LITTERATUR

FORORD: INSPIRATION TIL BIBLIOTEKSRUM I FORANDRING

Biblioteksrummene er under udvikling og forandring, og rummene i det moderne folkebibliotek skal generelt opfylde en række forskelligartede funktioner og behov. Samtidig er der mange ønsker og forventninger fra forskellige brugergrupper til, hvad det moderne bibliotek skal kunne, hvilket i høj grad også stiller krav til biblioteket som sted og rum. Ingen biblioteker er ens, rummene er forskellige, men vi kan alligevel skitsere nogle overordnede tendenser og greb, som alle biblioteker kan pejle efter og implementere i forskellige grader.

Bevidst indretning som strategisk greb

Med dette arbejdshæfte ønsker vi med forskellige perspektiver at inspirere til udvikling af moderne biblioteksrum. Vi ser overordnet på, hvordan vi med bevidst indretning kan skabe inkluderende ophold i rummet og plads til forskellige rum og typer af ophold, der understøtter inklusion, trivsel og fællesskab.

Når vi ser på indretningen, er vi nødt til også at se på, hvilke funktioner rummene skal løse, hvilke typer af ophold, rummene skal indbyde til, og hvilken adfærd, der er ønsket i de pågældende rum.

Der er strategier, vi kan lægge ned over indretningen og designet af vores rum, som kan bidrage til at stemme rummene i en bestemt retning, til bestemt brug og til bestemt adfærd. Det er vigtigt, fordi vi ellers risikerer at udelukke nogle mennesker, ubevidst fordre uønsket adfærd eller ikke lykkes med at få det bedste ud af rummene.

I arbejdshæftet præsenterer vi tre forskellige perspektiver på indretning, som man kan arbejde med hver for sig eller kombineres.

Hæftet baserer sig på arrangementer og workshop afholdt af Tænk tanken i relation til projektet ”Biblioteksbrug i dag og i morgen”. Greb er udviklet på baggrund af publikationer udgivet af Lokale og Anlægsfonden, Rumsans og LAIKA Rumdesign.

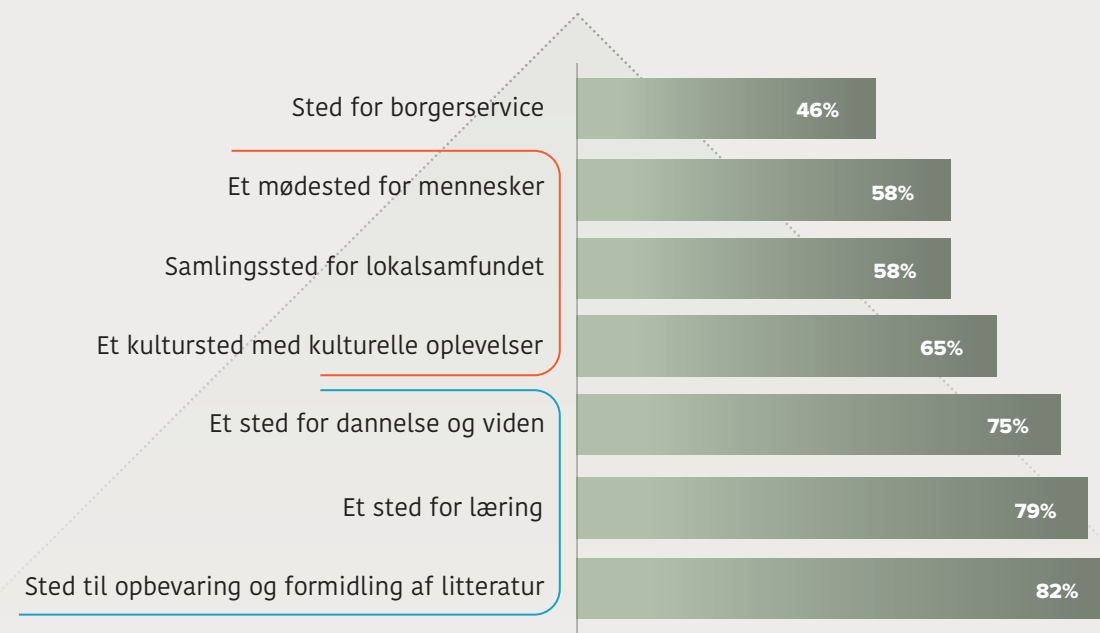

Projektet er støttet af Slots- og Kulturstyrelsens udviklingspulje for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre.

BORGERNES ØNSKER OG FORVENTNINGER TIL BIBLIOTEKET STILLER KRAV TIL RUMMENE

FIGUR 1. HVAD SYNES BORGERNE BIBLIOTEKET SKAL VÆRE

Spg: Hvor enig eller uenig er du i, at bibliotekerne skal være ...

Borgernes ønsker og forventninger, til hvad biblioteket skal være, stiller forskellige krav til biblioteksrummet.

Når vi spørger danskerne, hvad biblioteket skal være, er det tydeligt, at den klassiske biblioteksopgave fylder meget. Mere end 75% af danskerne mener, at biblioteket skal opbevare og formidle litteratur og være et sted for læring, dannelse og viden. Det stiller én type krav til biblioteksrummet om at rumme samlingen og have læringsrum som studiepladser, arbejdspladser og læsezoner samt skabe mulighed for ro og fordybelse.

Samtidig er det cirka 60% af danskerne, der mener, at biblioteket skal være et kulturelt samlingssted i lokalsamfundet og rumme kulturoplevelser. Det er noget, der stiller helt andre krav til biblioteksrummet, som lounge- og hængud-områder, plads til foredrag, arrangementer og generelt fungere som åbent mødested.

RUMMET SOM STRATEGISK REDSKAB

Et rum og en indretning sætter rammerne for, hvordan mennesker oplever og tager et sted i brug. Derfor kan vi også iagttage rummet som et strategisk redskab, der kan være med til at løfte biblioteker derhen, hvor de gerne vil være.

Et godt (biblioteks)rum er:

- **Flerfunktionelt, klart afgrænset og tilpasset i zoner:** Der samles i dag flere funktioner, organisationer og brugergrupper i moderne kulturbyggerier. Det handler om at finde den rette balance i spillet mellem faciliteten, aktiviteten og brugeren, når der bliver tilføjet flere forskellige funktioner i bygningen – f.eks. borgerservice, bibliotek, kulturhus, arkiv. → Sæt indhold før form og tag udgangspunkt i et rums funktion og brugerbehov. Tænk at rummet tydeligt skal kommunikere, hvilke rum eller dele af rum, der er til hvilke typer ophold, og om man skal finde ro eller aktivitet, om der skal være stille eller må snakkes, og om indretningen er fastlåst eller der må flyttes rundt på møblerne.
- **Intuitivt nemt at afkode:** Menneskehjernen, kroppen og sanserne afkoder automatisk de rum, vi opholder os i, men hvis et rum ikke er nemt at forstå, kan det være svært at aflæse, hvordan det skal og må bruges. På biblioteket er der implicite koder for, hvordan man opfører sig, som er helt naturlige for nogle, men fremmede for andre. → Når vi indretter, skal vi derfor huske hjernen, kroppen og sanserne, fordi det er den direkte vej til at skabe rum, som mennesker intuitivt forstår og trives i. Indretning kan hjælpe med at tydeliggøre, hvilken adfærd, der er ønsket og tilladt i forskellige zoner, ligesom indretningen bør understøtte de koder for adfærd, der er på biblioteket, og gøre dem nemmere at aflæse – også for dem, som ikke er hyppige brugere af biblioteket. At brugerne forstår, hvordan de må bruge rummene, møblerne mv. kan være med til at fremme trivslen og skabe et trygt miljø at færdes i for alle.
- **Indrettet med variationer og valgmuligheder:** Ingen mennesker er ens, og vi ændrer os alle igennem et liv. Men vores behov i et biblioteksrum kan også variere alt efter, hvad vi kommer for, eller hvem vi kommer sammen med. Vi vil formentlig have forskellige behov alt efter om vi har fysiske/men-tale udfordringer eller ej, kommer som studerende eller forældre, kommer alene eller sammen med venner og familie. → Tænk derfor i indretning, der understøtter fleksibel brug og tilpasningsmuligheder til den enkeltes behov.
- **Rummer også fællesskaber:** Et godt biblioteksrum er et rum hvor vi trives i som mennesker. Hvor vi kan slappe af, føle der er plads til os som individer samtidig med vi er en del af et fællesskab. Fællesskaber i offentlige rum handler om at føle, man hører til og er en del af noget større. Det moderne folkebibliotek rummer potentialer til at være et af fremtidens inkluderende, kulturelle mødesteder, og vi kan bruge arkitekturen og indretningen til at skabe de mødesteder, vi drømmer om.

UNIVERSELT DESIGN

V. RUMSANS

UNIVERSELT DESIGN: **RUM TIL ALLE**

Universelt design er rettet mod alle, ikke blot f.eks. mennesker med fysisk funktionsnedsættelse, og lægger sig grundlæggende godt op ad folkebibliotekets ambition om at være for alle.

Universelt design arbejder med rum til menneskelig mangfoldighed:

- Design af rum til en mangfoldig brugergruppe, der kan bestå af alle slags mennesker på én gang, uanset alder, køn, etnicitet eller funktionsevne.
- Udtryk for design og rum, hvor alle kan føle sig ligeværdige, velkomne og som er funktionelle efter den specifikke brugers egne præmisser.
- Tænker hele menneskets livsfase ind i designet og gør plads til, at behov og forudsætninger kan og vil ændre sig igennem et liv.

Universelt design er ikke én løsning, der passer til alle, men et samspil af flere løsninger:

- Kombination af praktiske og funktionelle løsninger, der også omfatter sanselige, stimulerende og oplevelsesmæssige tiltag i både indretning, wayfinding og kommunikation.
- Giver den enkelte bruger valgmulighed til at finde den rette løsning for sig selv og sine behov, så alle brugere kan få *samme* oplevelse – på forskellige måder.
- Mere end tilgængelighed: Ambitionen er, at det ikke er nok at brugere kan komme ind af døren med f.eks. rampehældninger og niveaufri adgang, men også skal kunne være med i aktiviteter og få en god oplevelse. Tilgængelighed er blot en del af den palette af løsninger, som universelt design som tilgang stiller til rådighed.

OTTE MÅL FOR UNIVERSELT DESIGN

Der er formuleret otte mål for universelt design, der centrerer sig om, hvordan vi skaber arkitektur for menneskelig mangfoldighed, inklusion og ligestilling. Målene kan bruges som katalysator for dialog om indretning i eksisterende eller nye bygninger. De er oprindeligt formuleret af Edward Steinfeld og Jordana Maisel, 2012.

- 1. Passe til alle kroppe:** Alle kroppe er forskellige. Arkitektur og indretning skal imødekomme alle kropsstørrelser og evner.
- 2. Komfort:** De fysiske rammer skal støtte fremfor modarbejde og gøre det muligt for alle kroppe at deltage.
- 3. Bevidsthed:** Sikre at væsentlig (brugs)information er nem at opfatte, ved at videregive information på den mest hensigtsmæssige måde. Opmærksomhed på at overførslen af information bør være multisanselig. Grundlag for mål 4.
- 4. Forståelse:** Brugsfunktioner skal være intuitive, klare og utvetydige. Det er ikke nok, at det fysiske miljø skaber bevidsthed om nødvendig information, den information skal også let kunne aflæses og forstås.
- 5. Velvære:** Fokus på at vi føler os godt tilpas og trygge både fysisk og mentalt, ved at arkitektur og rum understøtter velvære, sundhed og tryghed. Herunder et godt indeklima, sundhedsfremmende aktiviteter og oplevelser, der virker afstressende.
- 6. Social integration:** Skabe ligestillede møder mellem mennesker og deres omgivelser. Behandle alle grupper med respekt og værdighed. Man skal kunne være med i alle bygningens aktiviteter og få en god oplevelse.
- 7. Personlig tilpasning:** Muligheder for at vælge og udtrykke individuelle præferencer, både fysiske valgmuligheder (indstille og tilpasse fysiske rammer) og sociale valgmuligheder (vælge til eller fra). Det kan have stor betydning for deltagelse.
- 8. Respekt for konteksten:** Respekt for den sociale, kulturelle og miljømæssige værdi/kontekst. Design skal give mening i det miljø, hvor det anlægges. Der skal tages højde for brugerne og deres behov og kontekst.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER FOR DET INKLUDERENDE KULTURHUS

Det kan virke åbenlyst, men for at kunne bruge og have det godt i et rum, er det centralt, at der er opmærksomhed på tilsyneladende naturlige elementer i arkitekturen og indretningen. Det er faktorer, som gør et ophold bedre for alle, men der kan også være nogle for hvem særlige forhold og diagnoser betyder, at der er specifikke behov i forhold til eksempelvis pladsforhold, konstruktion eller akustik. Find her inspiration til fokuspunkter i designet og driften af et bibliotek, der rummer alle mennesker, uanset hvor forskellige behov de har.

- **Indeklima:** Indeklimaet spiller en vigtig rolle for at skabe rum, det er rart at være og deltage i. Få generende partikler, materialer uden afgang, allergivenlige planter, god temperatur.
- **Konstruktion:** Når biblioteket allerede er bygget, er det svært at ændre på en trappes udseende, men man kan i kraft af de andre opmærksomhedspunkter imødekomme udfordringer eller understøtte bibliotekets konstruktion.
- **Lysforhold:** Dagslys og kunstlys. Det kan være svært at ændre på et vindues lokation eller retning, men tænk i hvordan indretningen af rummet og dagslysets samspil med kunstlys kan skabe gode rammer i et rum. Husk at lys også bruges til orientering og at lys er situations- og aktivitetsbestemt.
- **Lydforhold:** Gode lydforhold og akustik er afgørende for et rums brugs-kvaliteter. Dårlig akustik påvirker alle. Lydforhold påvirker muligheden for deltagelse, koncentration og orientering.
- **Pladsforhold – herunder indretning og disponering:** Gode pladsforhold samt disponeringen og indretningen af plads er afgørende for brugeroplevelsen. Der skal være plads nok, disponering af pladsen bør imødekomme forskellige behov (korte/lange afstande, ingen barrierer), mens indretningen skal understøtte og bidrage til at alle kan deltage på en ligeværdig måde.
- **Wayfinding og orientering:** Når udformningen af miljøet understøtter menneskers evne til at finde vej, bidrager det til at skabe en god og tryk stemning i situationen. Man kan arbejde med orientering og wayfinding ved at trække på mange forskellige elementer; kontraster og farver, skilte som tekst, grafik og lyd. Når de taler til og stimulerer flere sanser kan flere forskellige mennesker orientere sig.

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL

Overordnet spørgsmål: Tænk over og observer, hvem der bruger kulturtilbuddet – og ikke mindst hvem, der ikke gør, og i så fald hvorfor? Kan deres brug imødekommes på en bedre måde?

Kan alle finde og komme frem til bygningen – uanset fysik, kultur, alder og øvrige faktorer?

- Er biblioteket eller kulturhuset placeret godt i forhold til offentlig transport, eller er man afhængig af en bil? Er det let at finde fra en togstation?
- Er indgangen til at finde? Føler man sig velkommen?
- Når man er kommet frem, kan man da komme ind i bygningen – og kan en gruppe følges ad hele vejen, selvom en fra gruppen har en kørestol eller barnevogn med?

Kan alle deltage i og bruge kulturhusets aktiviteter?

- Er det nemt at finde rundt – og finde ud af, hvad der sker af aktiviteter? Hvis det er et bibliotek, kan alle finde og låne en bog? Selvfølgelig behøver alle bøger ikke være placeret i siddehøjde, men variation skaber muligheder for flere.

- Er der godt nok – og behageligt – lys? Er skiltningen til at forstå?
- Er der indtænkt valgmuligheder ved aktiviteterne? Det kunne være forskellige sidde-muligheder, mulighed for at trække sig tilbage eller indtræde i en stor gruppe.
- Kan alle deltage ligeværdigt ved et større arrangement? Eksempelvis ved at man med en kørestol eller barnevogn kan være en del af helheden og ikke er nødt til at sidde og flagre ved siden af en fast stoleopstilling. Kan alle høre, hvad der bliver sagt ved et arrangement?
- Tænk også over den sociale kontekst. Kunne indretningen eller stemningen i højere grad afspejle det miljø og den kultur, som huset er del af? Vi ser ofte, at det er middelklassens æstetik, som sættes i spil, men måske kunne andre indflydelser komme til udtryk?

***DESIGN
TIL MENTAL
TRIVSEL***

V. LAIKA RUMDESIGN

DESIGN TIL MENTAL TRIVSEL: **GODE RUM** **FOR HJERNEN**

Vi mennesker er forskellige - vi har forskellige adfærdsmønstre, reaktionsmønstre og behov, men vores hjerner er ens, og de har brug for forskellige stimuli i løbet af en dag for at trives.

Forskning har vist, at de mest optimale betingelser for hjernen sikres gennem forskelligartede aktiviteter i løbet af dagen, for hjernen har brug for alt på menukortet; snakketid, legetid, fællestid, fokustid, 'jeg-tænker-på-ingen-ting-tid'. Ved at fokusere konstruktivt og strategisk bevidst på det, kan vi designe meningsfulde rum, som vi mennesker kan lide at være og færdes i.

Samtidig har vi mennesker brug for at indgå i meningsfulde fællesskaber – også i offentlige rum, som f.eks. biblioteksrummet. Det er de sociale relationer der gør, at vi ikke føler os ensomme, og på biblioteket har vi netop mulighed for at føle os som en del af et fællesskab, hvor vi kan indgå i forskellige former for sociale relationer. Ønsket om at høre til, og behovet for fleksibilitet til at rumme vores livs forskellige dage og kapitler er en menneskelig præmis, vi kan understøtte med godt og gennemtænkt design.

Indretning til mental trivsel handler derfor om, hvad der skal til for at vores krop og hjerne har det godt, og hvordan vi som mennesker med kroppe, sanser og hjerner kan trives i de rumlige rammer, vi opholder os i.

På de følgende sider introduceres fem forskellige hjernerum, der hver især repræsenterer design af rum, som understøtter de skift, vores hjerne så gerne vil have. Vores hjerne har brug for pauser af forskellig slags, for at kunne præstere og indgå i fællesskaber. Alle hjernerummene styrker også fællesskabet, fordi variation og plads til den enkelte skaber overskud til fællesskabet.

FÆLLESRUM – KOM HINANDEN VED

Et hjernevenligt fællesrum, gør det let at være sammen og søge inspiration fra andre, uanset hvem man er.

Hvad frigiver det i hjernen? Oxytocin. Det gør os mere åbne for relationer og binder os tættere sammen. Kan opnås igennem øjenkontakt, berøring og samvær.

Typen af rum: Tekøkken, kantine, café, lounge. Husk at mellemrum, trapperum og uderum også kan indrettes som fællesrum.

Indretning: Lad farver og møbler skabe hygge og hjemlig stemning, så man intuitivt forstår, at her må man slå sig ned. Understøt det spontane møde, f.eks. med højborde, langborde, sofa, bordtennis.

Hvad bidrager det med? Samhørighed, fællesskab, sociale relationer og arbejdsvenskaber, psykologisk tryghed, mindsker stress, gør hjernen glad og energifyldt.

FOKUSRUM – ÉN TING AF GANGEN

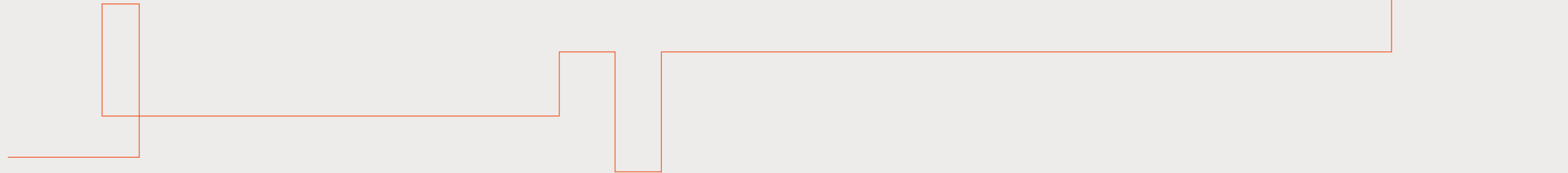
Et hjernevenligt fokusrum, signalerer ro, koncentration og forbybelse.

Hvad frigiver det i hjernen? Dopamin. Det fremmer fokus, især hvis det er knyttet til en oplevet belønning til aktiviteten.

Typen af rum: Stillezone, gemmested, solorum.

Indretning: Venligt, lyst og roligt. Enkelt, afskærmet, bordskærme, akustiske vægge, bordlamper. Kommunikerende gimmicks eller skilte med "Wi-fi fri zone" eller opfordring til at slå notifikationer på mobilen fra.

Hvad bidrager det med? Fordybelse, overskud, rekreation, flow, arbejdsro.

LEGERUM – SJOV OG BALLADE FOR ALVOR

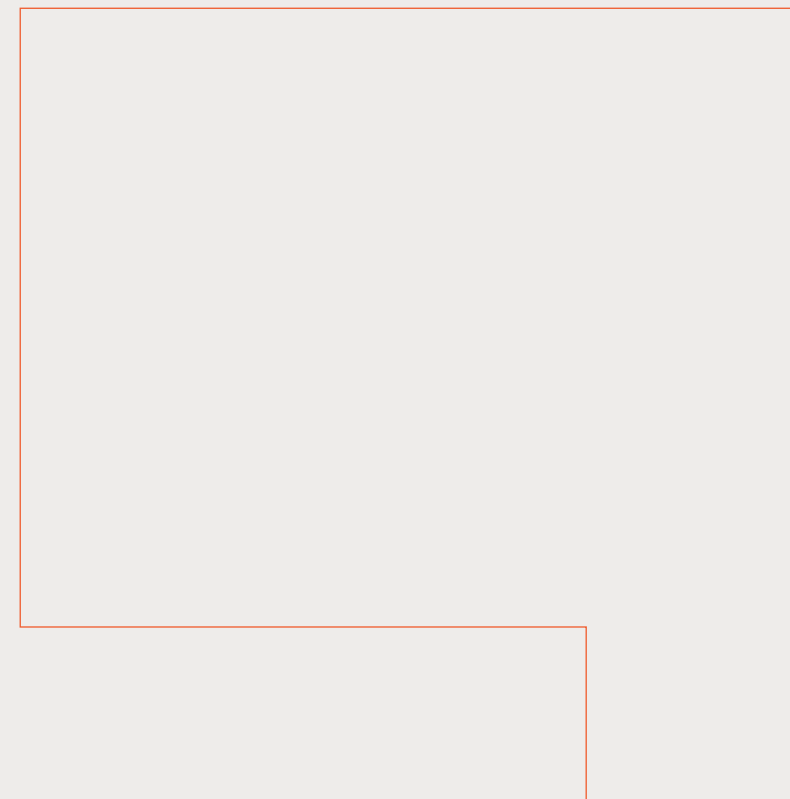
Et hjernevenligt legerum, gør det nemmere at være kreativ og gør det sjovt at prøve og lære nyt. Både for børn og voksne.

Hvad frigiver det i hjernen? Dopamin, adrenalin, oxytocin, endorfiner, testosteron. Tilsammen gør det os glade, åbne, modige, inkluderende og samarbejdsvillige.

Typen af rum: Møderum, værksted, projektrum, puderum, krearum, ufærdige rum, som man selv kan sætte sit præg på.

Indretning: Skrivbare overflader, ståborde, multifunktionelle møbler, farver, stole man kan vippe på, flytbart inventar. Konkrete værktøjer til at pirre fantasien, fx en skål med LEGO, en kasse med associationskort. Stylder, bolde eller stangtennis i udeområdet.

Hvad bidrager det med? Lærelyst, indflydelse, sjov, bryde vaner, metodisk nysgerrighed, samarbejde og styrkelse af de sociale relationer. Leg skaber nye forbindelser i hjernen og fremmer læring og lagring.

FRIRUM – AT KUNNE TRÆKKE STIKKET

Et hjernevenligt frirum, giver mulighed for at forsvinde fra verden og genopbygge energien, tage en pause og trække vejret.

Hvad frigiver det i hjernen? Serotonin. Forbundet med accept, indre ro og selvværd. Nedsat serotonin er forbundet med depression.

Typer af rum: Stillerum, enerum, hvilerum, meditationsrum, hyggelige kroge.

Indretning: Blødt, sanseligt, grønt. Lænestole, yogamåtte, planter, kunst, puslespil, bløde materialer der indbyder til at lægge sig ned og koble af. Skab mulighed for 'det lange kig', det er vigtigt for at kunne lade tankerne vandre. Bør have en funktion, der kan signalere 'OPTAGET'.

Hvad bidrager det med? Nærvær, selvbestemmelse, refleksion, ro, tænketid, genopladning, kropsbevidsthed.

BEVÆGERUM – FÅ KROPPEN MED

En hjernevenligt bevægerum, gør det muligt at kunne røre sig – med eller uden sved på panden.

Hvad frigiver det i hjernen? Adrenalin. Forbundet med øget puls, bedre blodcirkulation og aktive muskler. Efter fysisk aktivitet frigives endorfiner, som gør dig afslappet, glad og mindre kritisk. Bevægelse gør hjernen stærk, hurtig og bedre til at lære.

Typen rum: Trapperum, fitnessrum, uderum, yogarum.

Indretning: Inventar der nudger til bevægelse og indbyder til aktivitet eller leg. Vippebræt, møbler man kan bevæge sig på, bordtennisbord, (pilates)bolde, løbebånd, kontorcykel.

Hvad bidrager det med? Motivation, energi, styrke, handlerum, luft til hovedet og nye tanker.

SAMSPIL OG ZONER: **HJERNERUMMENE** **I BIBLIOTEKSRUMMET**

De fem forskellige hjernerum kan skabes i biblioteksrum ved at bruge indretningen aktivt og etablere dem enten i forskellige rum eller ved hjælp af zoner i étrumsbiblioteker. Jo tydeligere zonerne er, jo nemmere afkodes rummene, og det bliver som biblioteksbruger nemmere at finde ud af, hvor man kan sidde i ro og koble af med en god bog, hvor man kan mødes med sine venner og spille en omgang bordtennis eller hvor strikkeklubben kan slå sig ned.

Tips til etablering af hjernerum eller -zoner:

- Husk på, at zoner ikke behøver at være lukkede rum.
- Marker og adskil rum eller zoner, f.eks. med planter, afskærmning, gulvtæpper eller farvekoder.
- Brug signalementet i indretningen til at nudge til den rette opførelse: F.eks. med tungt inventar i de zoner, hvor man ikke ønsker at folk skal flytte rundt på møblerne og omvendt let og stabelbart inventar i zoner, hvor brugerne gerne må præge indretningen og rummet.
- Alle rum behøver ikke at være lige store eller vægtet lige højt.

→ Det er vigtigt at bemærke:

At vi ofte har tendens til at indrette legerum til børn, fokusrum til studerende og frirum og fællesrum omkring aviser og kaffeautomaten til voksne.

Husk at alle mennesker har brug for alle typer af hjernerum for at trives – ikke nødvendigvis hver dag eller ved hvert besøg på biblioteket, men at brugernes behov kan variere fra besøg til besøg alt efter, hvordan man har det, hvad man kommer på biblioteket for, eller hvem man kommer sammen med.

FEM GODE RÅD TIL DEN HJERNEVENLIGE INDRETNING PÅ BIBLIOTEKET

1. Forstå dine brugere: Vi er aldrig statiske i vores liv og bruger biblioteket på mange forskellige måder og i forskellige livsfaser. Man er ikke den samme bruger hver gang man kommer - det veksler fra dag til dag og fra livsfase til livsfase.
2. Skab rum og rammer, der understøtter forskellige behov og oplevelser, både for brugere, der kommer alene eller sammen med andre.
3. Skab rum for alle aldre, alle hjerner og alle områder i hjernen.
4. Fokus på helhedsindtrykket og at styrke sanserne: Arbejd med farver, former, materialer og lys m.m. Så rummene har et tydeligt formsprog og de signalerer, hvad de kan og skal bruges til.
5. Husk det også er en arbejdsplads, hvor medarbejderne skal trives. De har også brug for forskellige hjernerum og typer af ophold til at komme igennem arbejdsdagen med energi og overskud.

BIBLIOTEKET SOM KULTURHUB

V. LOKALE OG ANLÆGSFONDEN

BIBLIOTEKET SOM KULTURHUB: **INDRET TIL FÆLLESSKABER**

Folkebiblioteket er i dag vært for mange forskellige møder, aktiviteter og fællesskaber mellem mennesker, der bruger biblioteket som kulturcentrum – også kaldet kulturhub. Det stiller krav til de fysiske rammer. Tre arkitektoniske temaer kendetegner de fysiske forandringer for fremtidens biblioteker, som er vigtige at arbejde med, når man vil understøtte disse møder og fællesskaber: Mødested, ankomst og zoner.

Biblioteket som kulturhub er:

- Mere end et opbevaringssted for materialesamlingen. Det faciliterer møder i sociale og kommunikative omgivelser og udgør et nyt, aktivt mødested med kulturen som omdrejningspunkt og biblioteket som vært.
- Et biblioteksrum, som rækker ud og orienterer sig mod sine omgivelser – rummene inviterer indenfor.
- Lokalt forankret og baseret på samarbejde og relationer til lokalområde og samarbejdspartnere.
- Selvkørende vha. lokal, frivillig kraft. Det betyder, at de møder, der finder sted, ideelt set ikke kræver ekstra drift for biblioteket.

➔ På de følgende sider præsenteres de tre temaer mødested, ankomst og zoner fra Lokale og Anlægsfondens inspirationskatalog ”Biblioteket som kulturhub”. Indsigterne fra inspirationskataloget udspringer af Lokale og Anlægsfondens kampagne ”Biblioteket som kulturhub”, hvor otte biblioteker fra hele landet i samarbejde med rådgivende arkitekter har arbejdet med fremtidens bibliotek som kulturcenter.

MØDESTEDER: **BIBLIOTEKET ER ET STED, VI SKABER SAMMEN**

Fremtidens bibliotek er noget, vi skaber sammen, og er et sted for samvær og demokratisk dannelse. I forhold til det fysiske biblioteksrum betyder det, at det er vigtigt at fokusere på de steder, hvor vi som borgere møder hinanden. For nogle biblioteker giver det mening at flytte sammen med eller etablere et tættere samarbejde med andre kulturinstitutioner, for derved at stå stærkere som lokal destination. For andre handler det om at udvide forståelsen af, hvad biblioteket er og kan være, gerne i samtale med borgerne.

Mødestedet kommer til udtryk:

- I opholdssteder og rum, hvor man kan mødes om fælles aktivitet og understøtter nye måder at være en del af biblioteket på.
- Ved at samle beslægtede institutioner i samme hus, f.eks. samle sportshallen eller koncertstedet og biblioteket i ét hus.

Mødestedets kontekst:

- Fremtidens bibliotek ser forskelligt ud afhængig af den kulturelle, organisatoriske og fysiske kontekst, det er en del af. Konteksten er altså både den eksisterende bygningsmasse og arkitektur, organisationen og de lokale behov. De tre forhold løber parallelt med hinanden.

Mødestedet rummer mulighed for at 'være fælles om' og 'sammen hver for sig':

- Mødesteder skal rumme mulighed for aktivt at være fælles om forskellige lokale tiltag, f.eks. grønne haver, studieliv og børneleg. Det skal samtidig give plads til at kunne være sammen hver for sig på tværs af forskellige brugergrupper.

Mødestedet danner partnerskaber med lokale kræfter og sikrer medejerskab:

- Fokus er, at biblioteket danner partnerskaber med lokale foreninger, frivillige kræfter og civilsamfund, som er til rådighed i den lokale kontekst. Det understøtter forståelsen og følelsen af, at det er vores allesammens bibliotek.

ANKOMST: **BYGNINGER, DER INVITERER INDENFOR**

Fremtidens biblioteker er åbne og imødekommende – det er vigtigt at mærke allerede ved ankomsten til biblioteket. Det gør biblioteket relevant og åbner for muligheden for at biblioteket bliver brugt af endnu flere.

Ankomsten er afgørende for forventningerne til rummet:

- Ankomsten er vigtig, fordi det er her man sætter forventningen til, hvad det er for et sted, man er kommet til, og hvad man kan. Det handler om, at det ved ankomsten er let at afkode de muligheder og aktiviteter, som biblioteket rummer. Det skaber rammerne for at så mange som muligt føler sig velkomne.
- Biblioteket kan arbejde med at blive mere synligt og fremstå som en inviterende institution, som man både kan være bruger og medskaber af. 'BIBLIOTEK' skrevet på facaden er ikke i sig selv en invitation til at gå indenfor og tage rummet i brug.

Fysiske rammer og værtsskab går hånd i hånd – at arbejde med ankomsten:

- Åbenhed, overgange og imødekommende indgangspartier gør det lettere at træde ind i biblioteksrummet og styrke borgerens oplevelse af at føle sig velkommen. Ikke mindst for dem, der ikke plejer at bruge biblioteket.
- Biblioteket behøver ikke først at 'starte', når man er inden for dørene, det kan starte allerede på p-pladsen. Man kan arbejde med uderummene, så de demonstrerer og forlænger aktiviteterne på biblioteket ud i byrummet.
- Bygningens imødekommenhed spiller sammen med værtsskabet. Ved ankomst kan man signalere, at borgere er velkomne ved aktiv henvendelse og f.eks. spørge 'hvad skal du bruge biblioteket til i dag?'.
- Hvis biblioteket har naboer, hvor det er relevant, f.eks. skoler, musikskole, sportsklubber, kan man evt. tænke i at etablere flere forbindelser og indgange til biblioteket.

ZONER: RUM MED PLADS TIL FORSKELLIGE BEHOV

Hvis fremtidens bibliotek skal være en kulturhub med et væld af forskellige tilbud, skal det både kunne favne flere borgergrupper og mere varierede aktiviteter på de kvadratmeter, der er til rådighed. Samtidig er der behov for en vis fleksibilitet i løsningerne, fordi brugergrupper og aktiviteter typisk ændrer sig i løbet af dagen, hen over ugen og over året. Det betyder, at fremtidens biblioteker skal skabe rum for en mangfoldighed af brugere og sikre plads til forskellige aktiviteter, ofte på samme tid.

Zoneinddeling – hvad bidrager det med:

- Giver mulighed for at skabe flere rum i rummet - uden at bygge flere kvadratmeter.
- God zoneinddeling giver mulighed for mere parallel aktivitet, som ikke forstyrrer hinanden. Det er vigtigt, fordi følelsen af at sidde oveni hinanden kan skabe frustration for brugere med forskelligrettede behov.
- Zoneinddeling og bevidste arkitektoniske valg kan understøtte driften på en måde, hvor rummet bliver brugt som tiltænkt. Det er især relevant i étrumsbiblioteker eller hvis man oplever pladsmangel.
- Bedre navigation og brug. Ved at skabe tydelige zoner og arbejde med way-finding kan biblioteket sikre, at nye såvel som eksisterende brugere let kan afkode biblioteksrum og finde det, de skal bruge.

Flerfunktionalitet og flere rum i rummet - hvordan kan man arbejde med zoner:

- Skab fleksibel opdeling af rum gennem indretning med f.eks. gardiner, mobile udstillingsmøbler mv., som tydeliggør de forskellige zoner.
- Skab tydelige forløb i rummet. Mennesker aflæser på forhånd rum, fordi øjet vandrer foran kroppen.
- Stem rummene gennem valget af materiale, akustik og brug af lys for at afstemme hvilke type ophold og brug, der er tiltænkt i den specifikke zone.

LITTERATUR

IFLA om tilgængelighed

Checkliste 2005: ”[Access to libraries for persons with disabilities - CHECKLIST \(ifla.org\)](#)”

Biblioteken i Malmö v. Karin Larsson

Guide 2023: ”[A Library Without Obstacles - A Guide to Accessibility \(ifla.org\)](#)”

Rumsans.dk

Artikel 2022: ”[Introduktion: De otte mål i praksis](#)”

Artikel 2020: ”[Universelt design > tilgængelighed](#)”

Artikel 2019: ”[Arkitektur for alle: introduktion til universelt design](#)”

Artikel 2023: ”[Eksempel: Deichman Bjørvika](#)”

LAIKA Rumdesign

Bog 2024: ”[Design til mental trivsel - gode rum til din hjerne på arbejde](#)”
Læs mere og rekvirer bogen ved at kontakte LAIKA Rumdesign.

Lokale og Anlægsfonden

Tendensanalyse 2022: ”[Fremtidens kulturbyggeri](#)”

Inspirationskatalog 2024: ”[Biblioteket som kulturhub](#)”